

Microsoft Windows 7

Windows ailəsi

Əməliyyat sistemləri kompyuterlərin idarə olunması üçün yaradılmış xüsusi proqramlar toplusudur. Kompyuter işə salınan zaman ilk olaraq işə düşən əməliyyat sistemi olur. Əməliyyat sisteminin yüklənməsindən sonra kompyuter üzərində müxtəlif əməliyyatları icra etmək mümkündür.

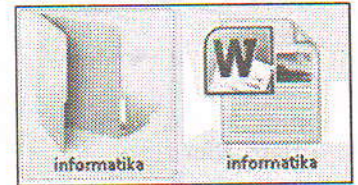
Hal hazırda istifadə olunan əməliyyat sistemləri qrafiki interfeysə əsaslanan sistemlərdir. Qrafiki interfeys dedikdə əməliyyat sistemi ilə istifadəçi arasında əlaqənin xüsusi işarələr (piktoqramlar) vasitəsi ilə təmin olunması başa düşülür. Lakin əməliyyat sistemlərindən istifadə yarandığı ilk vaxtlar çox çətin idi. İllər boyunca təkmilləşmələr keçən bu sistemlər bizim istifadə etdiyimiz formaya gələnə qədər çox uzun yol keçmişdir.

Fərdi kompyuterlər üçün yaradılan ilk əməliyyat sistemi **MS DOS** əməliyyat sistemidir. **Microsoft** firması tərəfindən yaradılan bu əməliyyat sistemini bizim istifadə etdiyimiz **Windows** əməliyyat sisteminin "əcdadı" hesab etmək olar.

Microsoft firması sonradan əməliyyat sistemlərini **Windows** adı ilə istehsal etməyə başlayır və son dövrlərdə ardıcıl olaraq Windows 95, Windows 98, Windows 2000, Windows NT, Windows ME, Windows XP, Windows Vista, Windows 7, Windows 8 əməliyyat sistemləri istehsal olunub. Windows XP özündən əvvəlki vəsiyalardan kifayət qədər üstün xüsusiyyətlərə malik idi, lakin ondan sonra istehsal olunan Windows Vista (2006-cı il) uğursuz oldu və bir sıra çatışmamazlıqları olan bu sistem istifadəçilər tərəfindən bəyənilmədi. Nəhayət 2009-cu ildə istehsal olunan **Windows 7** kompyuter istifadəçiləri tərəfindən rəğbətlə qarşılandı. 2011-ci ildə Windows 8-in istehsal edilməsinə baxmayaraq hal hazırda Ölkəmizdə Windows 7 əməliyyat sistemindən istifadə edənlərin sayı daha çoxdur. Dövlət orqanlarında və özəl müəssisələrdə də demək olar ki əsasən Windows 7 əməliyyat sistemi istifadə olunur.

Windows 7 – əsas anlayışlar

Windows 7 əməliyyat sistemi yükləndikdə (yəni kompyuter işə salındıqda) ekranda ilk görünən iş masası (Desktop) olur. İş masası üzərində müxtəlif piktoqramlar, tapşırıqlar paneli, sistemin baş menyusuna (Start) giriş düyməsi və s. yerləşir. **Piktoqram** (və ya ikon) dedikdə iş masası üzərində olan obyektlər – fayl və qovluqlar, qısayollar nəzərdə tutulur. **Fayl** və **qovluqlar**¹ (Şəkil 1) Windows əməliyyat sisteminin (ƏS) əsas obyektləri sayılır. **Fayl** müəyyən adla yadda saxlanılan verilənlər toplusudur. Fayla misal olaraq Word proqramında yazılmış hər hansı bir sənədi, şəkli, musiqi faylını və s. göstərmək olar. Kataloq isə faylları öz tərkibində saxlamaq üçün nəzərdə tutulmuşdur. Windows 7 ƏS ilə işləyən kompyuterlərdə hər hansı bir proqramda yaradılmış faylın adında ən çox **255** simvoldan istifadə etmək olar, qovluqların adında isə bu rəqəm 215-ə bərabərdir. Fayl və ya qovluqları adlandırılan zaman bəzi işarələrdən (\ / : * ? < > |) istifadə etmək olmaz, əgər adlandırma zamanı qadağan olunmuş

Qovluq

Fayl

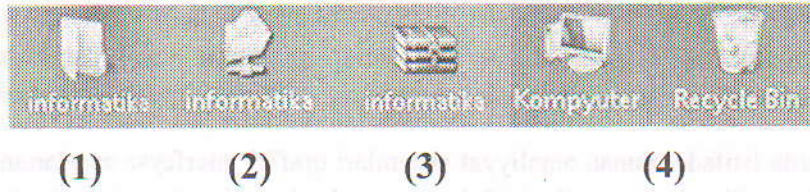
Şəkil 1

¹ Qovluqlara bəzən kataloq və ya papka da deyilir

simvollarından hər hansı birindən istifadə etmək istəsək, onda əməliyyat sistemi bu simvolların siyahısını bizə göstərəcək.

İş masası üzərində yerləşən piktoqramları bir neçə tipə ayıra bilərik (Şəkil 2):

- ✓ İstifadəçi qovluqları (1) – sarı rəngi ilə seçilir, şəxsi faylların yığılması üçün yaradılır;
- ✓ Şəbəkə qovluqları (2) – şəbəkəyə qoşulmuş kompyuterlər üçün ümumi istifadə olunan qovluqdur;
- ✓ Arxiv qovluğu (3) – tərkibindəkilər sıxılmış olan qovluqdur;

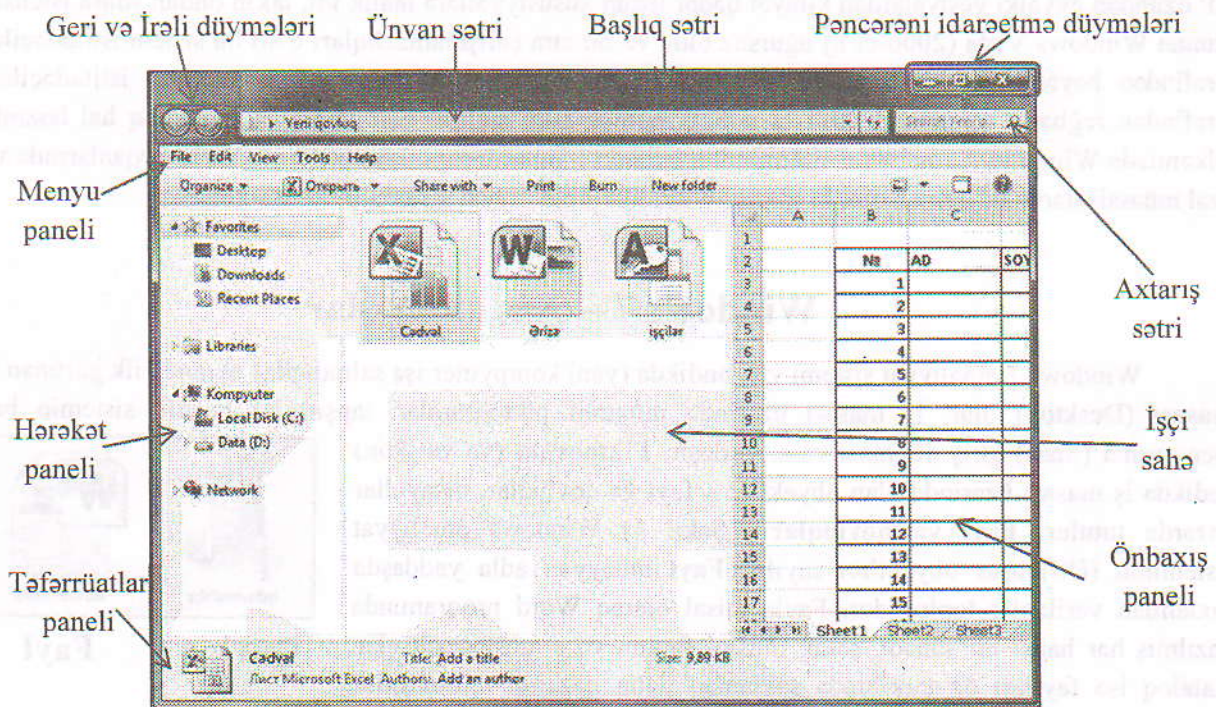

Şəkil 2

- ✓ Xüsusi qovluqlar (4) – kompyuterin idarə olunmasında əməliyyat sistemi üçün vacib olan qovluqlardır.

Boş olan qovluq kompyuterin yaddaşında yer tutmur və qovluğun həcmi dedikdə onun tərkibində olan faylların yaddaşda tutduğu ümumi yer başa düşülür.

Windows ƏS pəncərələr üzərində qurulmuş əməliyyat sistemidir. Qovluq və proqramlar burada pəncərələr üzərində idarə olunur. Qovluq pəncərələrinin özünəməxsus xüsusiyyətləri var (Şəkil 3).

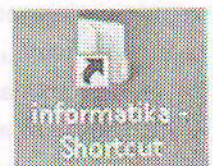
Şəkil 3

Pəncərənin ən mühüm xüsusiyyətlərindən biri onun **elastiklik** xüsusiyyətidir, yəni pəncərənin kənarlarından mausla tutub çəkməklə onun ölçülərini dəyişmək olar. Pəncərənin yuxarı hissəsi **başlıq sətri** (Address bar) adlanır, başlıq sətrinin sağ tərəfində **pəncərəni idarəetmə düymələri** yerləşir. Bu düymələr vasitəsi ilə pəncərəni aşağı yığmaq, maksimum böyütmək və ya əvvəlki vəziyyətinə qaytarmaq,

pəncərəni bağlamaq (klaviaturadan **Alt+F4**) mümkündür. Əgər pəncərə tam ekran böyüdülməmişdirsə başlıq sətirindən mausla tutaraq onu hərəkət etdirmək olar. Başlıq sətirinin aşağısında sol tərəfdə bir addım əvvələ qayıtma və bir addım irəli getmək üçün üzərində ox şəkli əks olunmuş iki düymə yerləşir. Bu düymələrin sağında isə ünvan sətiri mövcuddur, burada cari qovluğun harada yerləşdiyi barədə məlumat yerləşir. Qovluğun daxilində hər hansı məlumatı tapmaq üçün **axtarış sətirindən** istifadə olunur. Menyü panelinin əmrləri vasitəsi ilə qovluq pəncərəsi üzərində müxtəlif dəyişikliklər aparmaq mümkündür. Menyü sətirinin aşağısında ən çox istifadə edilən əmr düymələri yerləşdirilib ki, bu düymələr vasitəsi ilə qovluqda yerləşən obyektlər üzərində və qovluğun özü ilə bağlı müxtəlif əməliyyatlar aparmaq olar (kəsmək, köçürmək, yapışdırmaq, yeni qovluq yaratmaq, obyektlərin görünüş formalarını dəyişmək və s.). Pəncərənin orta hissəsində **işçi sahə** (obyektlərin yerləşdiyi hissə), sol tərəfində isə digər qovluqlara keçid üçün düymələrin yerləşdiyi **Hərəkət paneli** (Navigation pane) var. Burada sıralanmış qovluqların önündə üçbucaq (▢) işarəsinin olması qovluğun tərkibində başqa qovluqların olduğunu göstərir. Əgər siyahıda olan qovluqlardan hər hansı birini mausla seçsək, bu halda onun tərkibi işçi sahədə açılacaq. Keçid hissəsindəki qovluq adlarının önündə olan üçbucaq işarəsini mausla sıxsaq bu zaman onun tərkibindəki fayllar budaq şəklində aşağıya doğru açılacaq və üçbucaq işarəsinin istiqaməti dəyişərək 45 dərəcə döncək (◡), açılmış qovluqları yenidən yığmaq üçün üçbucaq işarəsinin üzərində mausla vurmaq kifayətdir. Qovluq pəncərəsinin sağ tərəfində **Önbaxış paneli** (Preview pane) mövcuddur. Önbaxış paneli vasitəsi ilə seçilmiş obyektin tərkibinə nəzər salmaq olar. Nəhayət pəncərənin aşağı hissəsində **vəziyyət sətiri** (və ya **təfərrüatlar paneli** – Details pane) yerləşir ki, burada açılmış qovluğun tərkibindəki obyektlərin sayı və ya seçilmiş obyekt haqqındakı məlumatlar öz əksini tapır.

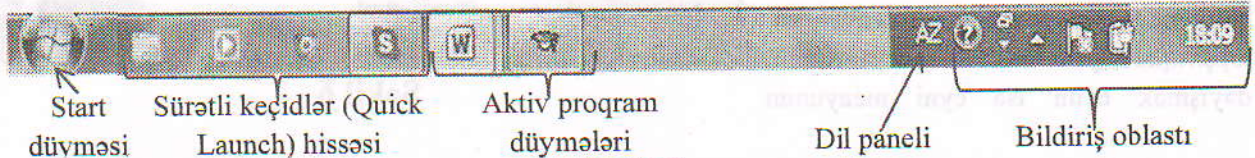
Tədbiqi proqram pəncərələri isə qovluq pəncərələrinə nisbətən daha mürəkkəb quruluşa malikdir, belə pəncərələr üzərində daha çox düymə yerləşir. Pəncərə tiplərinə **dialog pəncərələrini** və **sorğu sisteminin pəncərəsini** də aid etmək olar. Dialog pəncərələri istifadəçi ilə əməliyyat sisteminin qarşılıqlı əlaqəsini təkmilləşdirərək mümkün ola biləcək səhvləri minimuma endirir, məsələs hər hansı bir faylı silən zaman dialog pəncərəsi ekrana çıxır və silmə əməliyyatının təsdiqlənməsi tələb olunur, bu da səhvən silinmənin qarşısını alır. Əməliyyat sistemi ilə və ya tədbiqi proqramlarla işləyən zaman hər hansı çətinliklə üzləşdikdə köməkdən istifadə etmək mümkündür, bu zaman sorğu sisteminin pəncərəsi ekranda görünəcək və bu pəncərənin elementlərindən istifadə edərək biz axtardığımız cavabı tapa bilirik. Tədbiqi proqramların bir çoxunda sorğu sisteminin pəncərəsini çağırmaq üçün F1 düyməsini sıxmaq kifayətdir.

İş masasında yerləşə biləcək vacib elementlərdən biri də **qısayol (Shortcut)** və ya yarlıqdır. Qısayol pikdoqramı xarici görünüşünə görə istifadəçi qovluğuna çox oxşayır, tək fərqi isə üzərində olan ox işarəsidir (Şəkil 4). Qısayol adından da göründüyü kimi qovluğun özünə müraciət etmək üçün nəzərdə tutulub, o yaddaşda sadəcə 1 Kbayt yer tutur, özündə qovluğun əslinin adını və ünvanını saxlayır. Bəs qısayol nə üçün istifadə olunur? Tutaq ki, bizə iş prosesində tez-tez hansısa qovluq lazım olur, lakin daxilində çox məlumat olduğu üçün biz onu **D diskində** (Data D:) yerləşdirməyə məcbur olmuşuq (*böyük yaddaşa malik olan qovluqları iş masasında yerləşdirmək məsləhət deyil, çünki iş masası C diskində (Lokal Disk C:) yerləşir və bu disk, proqramlar üçün nəzərdə tutulub*). Hər dəfə D diskinə gedib məlumatı ordan axtarmaq yerinə, həmin qovluğun qısayolunu iş masasında yaratmaq daha məqsədəuyğundur. Yarlığın necə yaradılacağı haqqında sonrakı mövzuda danışılacaq.

Şəkil 4

İş masası üzərində olan digər vacib hissə **tapşırıqlar panelidir (Taskbar)**. Tapşırıqlar paneli iş

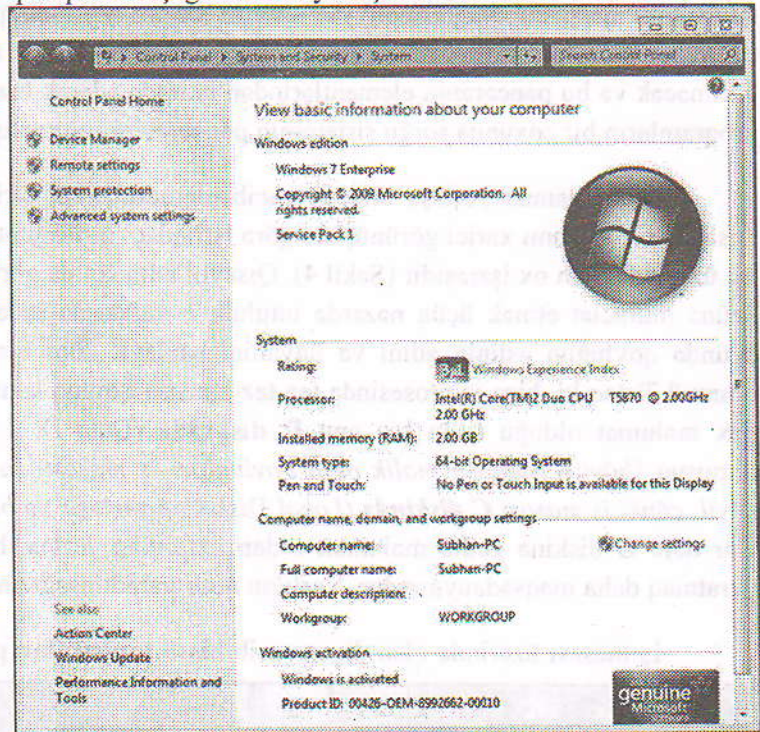

Şəkil 5

masasının aşağı tərəfində yerləşir və onun üzərində bir sıra vacib hissələr mövcuddur (Şəkil 5). Panel üzərində yerləşən ilk düymə **Start** (Başla) düyməsidir, bu düymə vasitəsi ilə sistemin baş menyusuna keçmək mümkündür. Növbəti hissə **Sürətli keçidlər** (Quick Launch) adlanır, burada adətən ən çox istifadə olunan proqramların piktoqramları yerləşir, bu düymələr üzərində mausu bir dəfə sıxmaqla proqramın açılmasını təmin etmək olar. Sürətli keçidlər hissəsindən sonrakı hissə aktiv proqramların düymələrinin saxlanması üçün nəzərdə tutulub. Bu düymələr vasitəsi ilə aktiv olan proqram pəncərələrini idarə etmək mümkündür. Lazım olan proqramın düyməsi üzərində mausu bir dəfə sıxmaqla onu açmaq və ya minimum kiçiltmək, bir proqramdan digərinə keçmək mümkündür. Əgər pəncərəni bağlamaq lazım gələrsə, pəncərə düyməsi üzərində mausun sağ düyməsini sıxmaqla açılan menyudan **Close Windows** (Pəncərəni bağla) əmrini seçmək olar. Proqram pəncərələri üzərində gəzmək, yəni birindən digərinə keçmək üçün klaviaturadan **Alt+Tab** və ya + **Tab** düymələr kombinasiyasından da istifadə etmək olar. Aktiv proqram pəncərələri üçün nəzərdə tutulmuş sahənin sonunda **dil paneli** (Language bar) yerləşir. Bu panel klaviaturanın (yazının) dilini dəyişmək üçün nəzərdə tutulub. Yazının dilini dəyişmək üçün panel üzərində mausun sol düyməsi ilə bir dəfə sıxmaq və açılan hissədən lazım olan dili seçmək lazımdır. Dili dəyişmək üçün klaviaturadan **Alt+Shift** düymələrini birlikdə sıxmaq da olar. Əgər bizə lazım olan dil paneldə yoxdursa, dil paneli üzərində mausun sağ düyməsini sıxaraq açılan menyudan **Settings** (Parametrlər) əmri seçilməlidir. Bu zaman açılan pəncərə vasitəsi ilə yeni dili panelə əlavə etmək mümkündür.

Nəhayət tapşırıqlar panelinin son hissəsi **bildiriş oblastı** (Notification Area) adlanır. Bu hissədə kömək almaq üçün xüsusi düymə, aktiv olan proqramlara (antivirus, səs proqramları, internet əlaqəsi və s.) keçid düyməsi, sistemdə olan problemlərin göstərildiyi hissə, enerjiyə nəzarət hissəsi (notebooklar üçün), saat və tarix göstəricisi yerləşir (mausu saatın üzərinə gətirib saxladıqda tarix əks olunur). Saatın göstərildiyi hissə üzərində mausun sol düyməsini sıxmaqla açılan hissədən saat və tarixin nizamlandığı pəncərəni çağırmaq mümkündür.

İş masasında standart halda tapşırıqlar paneli aşağı hissədə yerləşir. Lakin maus vasitəsi ilə onu çəkərək ekranın sağ, sol və ya yuxarı tərəfinə yerləşdirmək olar. Bunun üçün əvvəlcə tapşırıqlar panelinin kilidli olub olmadığını yoxlamaq lazımdır, əgər panel kilidlidir onu hərəkət etdirmək mümkün olmayacaq. Kilidi açmaq üçün tapşırıqlar paneli üzərində mausun sağ düyməsini sıxmaq və açılan menyudan **Lock the taskbar** (Tapşırıqlar Panelini kilidlə) yazısının qarşısından işarəni götürmək lazımdır. Yalnız bundan sonra panelin yerini dəyişmək mümkündür. Haqqında danışdığımız menyunun **Toolbars** (Alət panelləri) hissəsindən istifadə edərək tapşırıqlar panelinə bizə lazım olan hər hansı keçidi əlavə edə bilər və yaxud lazım olmayan keçidləri ləğv edə bilər. **Start** menyusu və tapşırıqlar panelinin xüsusiyyətlərini dəyişmək üçün isə eyni menyunun

Şəkil 6

² - Win düyməsi, klaviatura üzərində adətən Alt düyməsinin yanında yerləşir

properties (xüsusiyyətlər) seçimindən istifadə edə bilərik.

İstifadə etdiyimiz kompyuterin və əməliyyat sisteminin xüsusiyyətlərinə nəzər salmaq üçün iş masasında olan **Kompyuter** piktoqramı üzərində mausun sağ düyməsini sıxaraq açılan menyudan **Properties** (Xüsusiyyətlər) əmrini seçmək lazımdır. Bu zaman şəkildə göstəriləndiyi formada pəncərə açılır (Şəkil 6) və burada əməliyyat sisteminin növü, prosessor haqqında, əməli yaddaş (RAM) haqqında məlumatlar və s. yerləşir. Kompyuter qovluğu vasitəsi ilə həmçinin yaddaş disklərimizə (Local Disk C və Data D) daxil ola, DVD və CD disklər, Fləş kartlar üzərində işləyə bilərik.

Sistemin baş menyusu (Start)

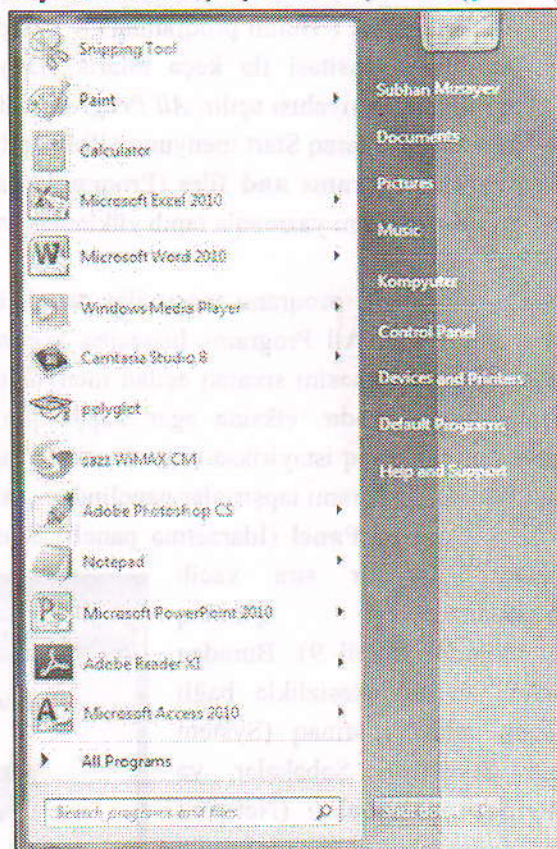
Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi Windows əməliyyat sisteminə tapşırıqlar panelinin (taskbar) sol tərəfində sistemin əsas (baş) menyusuna daxil olmaq üçün nəzərdə tutulmuş **Start** (Başlat) menyusu yerləşir. Start menyunu açmaq üçün mausun sol düyməsi ilə onun üzərində bir dəfə sıxmaq kifayətdir, bundan başqa Start menyunu açmaq üçün klaviatürada yerləşən **Win** (☞) düyməsindən və ya **Ctrl+Esc** kombinasiyasından da istifadə etmək olar. Sistemin baş menyusunun ilk açılış forması şəkildə (Şəkil 7) göstəriləndiyi kimidir. İki hissədən ibarət olan Start menyusunun sağ hissəsində müxtəlif vacib keçidlər, sol hissəsində isə ən çox istifadə olunan proqramların adları və bütün proqramların siyahısına keçmək üçün **All Programs** düyməsi, həmçinin axtarış hissəsi yerləşir. Əvvəlcə menyusunun sağ hissəsində yerləşən heçidlərə nəzər salaq:

- İstifadəçi adının yazıldığı hissənin üzərinə vurmaqla şəxsi qovluğa keçmək olar;
- Uyğun olaraq növbəti keçidlərdən istifadə edərək sənədlərin (**Documents**), şəkillərin (**Pictures**), musiqi fayllarının (**Music**) olduğu qovluqlara keçə bilərik;
- **Kompyuter** düyməsinin üzərində mausla sıxmaqla iş masası üzərində də yerləşən eyniadlı qovluğa keçmək mümkündür;
- **Control Panel** (İdarəetmə paneli) - əməliyyat sistemi ilə bağlı nizamlamalar aparmaq üçün nəzərdə tutulub (bu haqda ətraflı mövzunun sonrakı hissəsində danışılacaq);
- **Devices and Printers** (Qurğular və Printerlər) - əmri xarici qurğuların işini nizamlamaq üçündür;
- **Default Programs** (Susmaya görə proqramlar) -

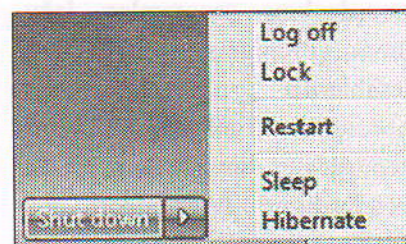
hissəsi susmaya görə proqramların seçilməsi üçün istifadə edilə bilər;

- **Help and Support** (Kömək və Dəstək) - əmri isə əməliyyat sistemi ilə bağlı kömək almaq üçündür.
- **Shut down** (Söndür) - əmri kompyuteri söndürmək üçün istifadə olunur. Bu düymənin ön tərəfində olan üçbucaq (☒) işarəsinin üzərinə mausla vursaq onun alt əmrləri açılacaq (Şəkil 8):

✓ **Log off** (Seansı bitir) - açıq olan bütün pəncərələri

Şəkil 7

Şəkil 8

bağlamaq üçün olan əməldir;

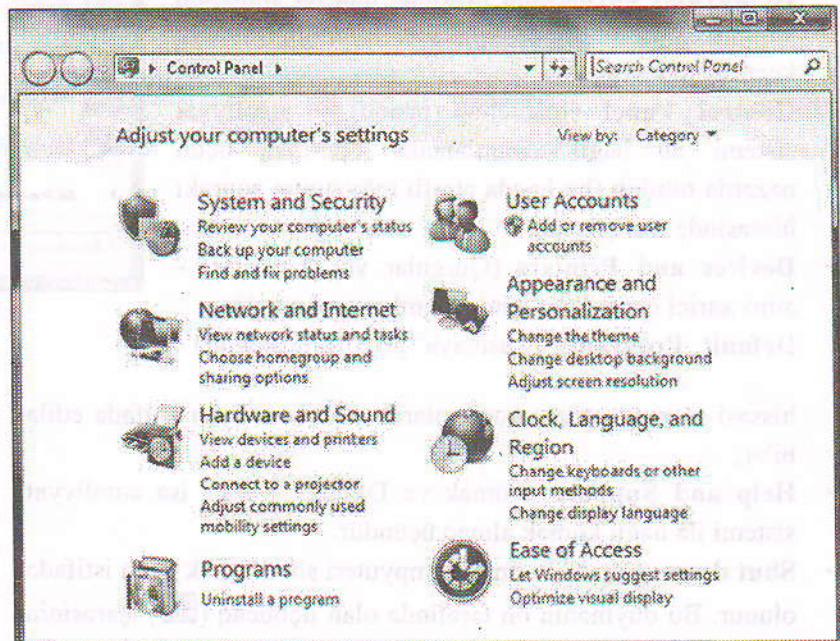
- ✓ **Lock** (Kilitlə) – Əməliyyat sistemini açara salmaq (parolu aktivləşdirmək) üçündür;
- ✓ **Restart** (Yenidən Başlat) - əməliyyat sisteminin yenidən yüklənməsini təmin edir;
- ✓ **Sleep** (Yuxu) – sistemi yuxu rejiminə keçirir;
- ✓ **Hibernate** (Mürgüləmə) – bu rejimə keçdikdə kompyuterin ekranı qaralır, lakin proqramların hamısı aktiv vəziyyətdə (yenidən işləməyə hazır) olur. Yəni, kompyuterin işəsalma düyməsini sıxaraq işimizə qaldığımız yerdən davam edə bilirik.

İndi isə Start menyunun sol tərəfində olan keçidlərə baxaq:

- Sol üst tərəfdə son istifadə olunan bəzi proqramların keçidləri yerləşir (adətən 3 – 4 ədəd), bu hissə nazik xətlə özündən sonrakı hissədən ayrılır;
- Nöbəti hissədə (start menyusunun sol aşağı hissəsi) ən çox istifadə olunan 10 ədəd proqramın adı saxlanılır, bu proqram adlarının qarşısında yerləşən üçbucaq (▢) işarəsini (əgər varsa) mausla sıxmaqla həmin proqramlarda işlədiyimiz son sənədlərin siyahısına (ən çox 10 ədəd) baxa və lazım gələrsə onları açib üzərində işləyə bilirik;
- **All Programs** (Bütün proqramlar) – kompyuterimizdə mövcud olan bütün proqramların siyahısına bu düymə vasitəsi ilə keçə bilirik. Düymə sıxıldıqdan sonra Start menyunun sol hissəsində proqramların siyahısı açılır, *All Programs* düyməsinin yerində isə *Back* (Geri) düyməsi görünür. *Back* düyməsini sıxaraq Start menyunun ilkin açılış formasına qayıtmaq olar;
- **Search programs and files** (Proqramlarda və fayllarda axtar) – hissəsindən lazım olan hər hansı proqramın adını yazmaqla tapıb yükləmək və ya lazımı faylımızı tapıb istifadə etmək mümkündür.

Hər hansı proqramı tapşırıqlar paneli üzərindəki sürətli keçidlər hissəsində yerləşdirmək üçün Start menyudan *All Programs* hissəsinə keçərək proqramı tapmaq, sonra isə proqramın adı üzərində mausun sağ düyməsini sıxaraq açılan menyudan **Pin to Taskbar** (Tapşırıqlar Panelinə daxil et) əmrini icra etmək lazımdır. Əksinə əgər Tapşırıqlar panelinin sürətli keçidlər hissəsindən lazım olmayan proqramı çıxarmaq istəyiriksə onun üzərində mausun sağ düyməsini sıxaraq **Unpin this program from taskbar** (Bu proqramı tapşırıqlar panelindən çıxart) hissəsini seçməliyik.

Control Panel (İdarəetmə paneli) Start menyunun ən vacib elementlərindən biridir, bu hissə vasitəsi ilə bir sıra vacib nizamlamalar aparmaq mümkündür (Şəkil 9). Buradan sistem və təhlükəsizliklə bağlı nizamlamaları aparmaq (System and Security), Şəbəkələr və internetə qoşulmaları (Network and Internet) tənzimləmək, avadanlıqları və səsi idarə etmək (Hardware and Sound), quraşdırılmış proqramları ləğv etmək (Programs), istifadəçiləri hesablarına nəzarət (User Accounts), görünüşlə bağlı (temalar) dəyişikliklər və fərdiləşdirmə (Appearance and Personalization) etmək, vaxtı, dili, regionu nizanlamaq (Clock, language and Region) və

Şəkil 9

əməliyyat sisteminin xüsusi imkanlarından, yəni Müraciətin asanlıqından (Ease of Access) yararlanmaq olar.

İdarəetmə panelində ən çox istifadə edilən bölmə Proqramların silinməsi və dəyişdirilməsi hissəsidir. Bu hissə vasitəsi ilə lazım olmayan proqramı silmək mümkündür. Silinəcək proqramı seçərək **Uninstall** (Quraşdırmanı ləğv et) düyməsi sıxılırsa proqram silinmiş olacaq. Proqramları silən zaman diqqətli olmaq lazımdır, çünki bu şəkildə silinmiş proqramı Silinənlər səbətindən (Recycle Bin) qaytarmaq olmur.

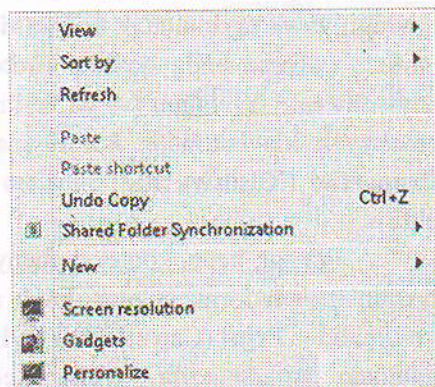
Windows'da obyektlərlə iş

Hər hansı obyekt (fayl və ya qovluq) üzərində iş görmək üçün əvvəlcə həmin obyektini seçmək (qeyd etmək) lazımdır. Bunun ən sadə yolu mausun sol düyməsini obyekt üzərində bir dəfə sıxmaqdır. Bir neçə obyektini seçmək üçün isə müxtəlif üsullardan istifadə edilir. Əgər dağınıq halda yerləşən obyektləri seçmək lazım gələrsə, əvvəlcə onlardan biri maus vasitəsi ilə qeyd edilməli, daha sonra isə **Ctrl** düyməsi basılı saxlanaraq digərləri seçilməlidir. Nizamlı şəkildə yerləşən obyektləri seçmək üçün isə, obyektlərdən birincisini seçdikdən sonra **Shift** düyməsini sıxmaq və sonuncu obyektini seçmək kifayətdir. Bu prosesi təkcə maus vasitəsi ilə də etmək olar, bunun üçün seçiləcək birinci obyektin yanında (boş yerdə) mausun sol düyməsi sıxılır və maus sonuncu obyektə doğru hərəkət etdirilir. Lazım olan obyektlər seçildikdə isə mausun düyməsini buraxmaq lazımdır. Buna **seçim düzbucaqlısı**ndan istifadə etmək deyilir. Pəncərə daxilindəki bütün obyektləri seçmək üçün **Ctrl+A** düymələrindən istifadə etmək olar.

Windows ƏS-də qovluq və faylların köçürülməsi və ya yerinin dəyişdirilməsi prosesində **Mübadilə buferindən (Clipboard)** istifadə edilir. Kəsilmiş və kopyalanmış obyektlər mübadilə buferinin yaddaşında saxlanılır. Bu yaddaş isə enerjidən aslı olan yaddaşdır və kompyuter söndürüldükdə orada olan informasiya silinir. Fayl və qovluqlar üzərində ən çox tətbiq olunan əmrlər **Cut** (Kəs), **Copy** (Köçür) və **Paste** (Əlavə et, Yapışdır) əmrləridir ki, ilk iki əmrin icrası zamanı informasiya buferin yaddaşına ötürülür (Cut əmrində obyektin özü, Copy əmrində isə surəti), sonuncu əmr isə məlumatı buferdən seçilmiş yerə yapışdırır. Göstərilən əmrləri klaviatura vasitəsi ilə də həyata keçirmək olar (Cut – **Ctrl + X**, Copy – **Ctrl + C**, Paste – **Ctrl + V**). Kəsmək, köçürmək və yerləşdirmək (Əlavə etmək) əmrlərini mausun sağ düyməsini sıxdıqda açılan kontekst menyudan da icra etmək mümkündür. Yadda saxlamaq lazımdır ki, **Copy** əmrindən sonra obyektini buferdən silinə qədər istənilən sayda yapışdırmaq olar, amma **Cut** əmrindən sonra ancaq bir dəfə yapışdır (Paste) əmrini icra etmək mümkündür və əməliyyat sisteminin mübadilə buferində ancaq bir obyekt (sonuncu kəsilmiş və ya surəti çıxarılmış obyekt) saxlanıla bilər. Obyekt üzərində **Cut** (Kəs) əmri verildikdə onun rəngi solğunlaşır.

Windows mühitində fayl və ya qovluğun kontekst menyusu və iş masasının kontekst menyusu anlayışlarından geniş istifadə olunur. Kontekst menyuda baxılan obyekt üçün mümkün ola biləcək əməliyyatlar öz əksini tapır.

İş masası üzərində mausun sol düyməsini boş yerdə sıxsaq onda **iş masasının kontekst menyusu** açılacaq (Şəkil 10). Aydındır ki burada da iş masasında müəyyən nizamlamalar aparmaq üçün olan əmrlər yerləşir. **View** (Görünüş) əmri ilə iş masasındakı obyektlərin yerləşmə formasını, görünüşünü təyin etmək mümkündür. **Sort by** (Sırala) əmrinin köməyi ilə obyektləri iş masasında adına (Name), ölçüsünə (Size), tipinə (Item type) və son dəyişiklik tarixinə (Date modified) görə sıralamaq olar. **Refresh** (təzələ) əmri sistemi təzələyir, klaviaturada **F5** düyməsi ilə də bu əmrin icrası mümkündür. Şəkildə görüldüyü kimi burada **Paste** əmri ilə yanaşı **Paste shortcut** (qısayol əlavə et)

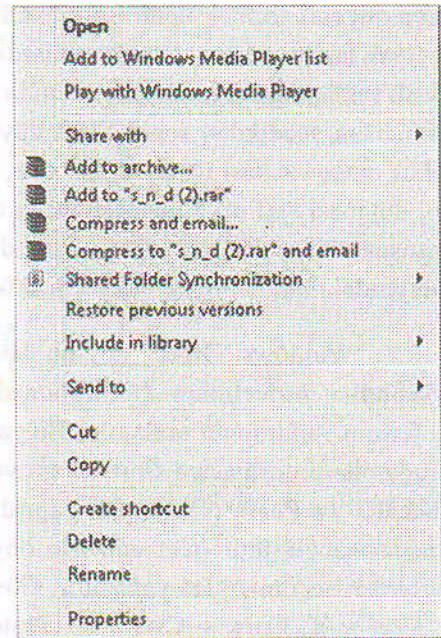

Şəkil 10

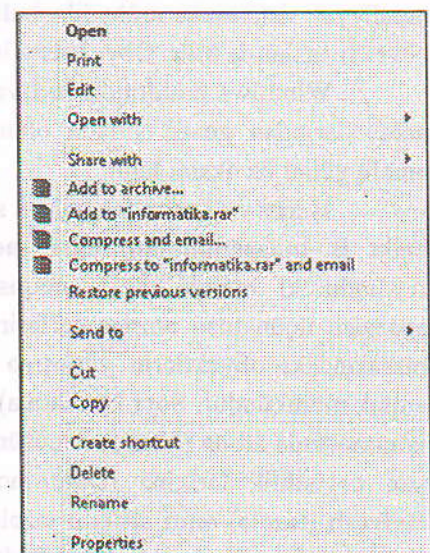
əmləri yerləşir. Pste əmrinin solğun rəngdə olması baxılan anda buferdə məlumat olmadığını göstərir. **Copy** əmrindən sonra **Paste** və **Paste shortcut** əmləri, **Cut** əmrindən sonra isə yalnız **Paste** əmri aktiv olacaq. **Undo** (Əmri qaytar) əmri sonuncu dəyişikliyi ləğv etmək üçündür, sonuncu dəyişikliyin adı isə **Undo** əmrinin qarşısında yazılır. Klaviatura vasitəsi ilə də **Ctrl + Z** düymələrini sıxmaqla **Undo** əmrini vermək olar. Ləğv edilmiş əməliyyatı yenidən bərpa etmək üçün isə **Redo** (təkrar icra) əmrindən (**Ctrl+Y**) istifadə olunur. Hər hansı əməliyyat ləğv edildikdən sonra kontekst menyuda **Undo** əmrini **Redo** əmri əvəz edir. İş masasının konteks menyusunda sonradan kompyuterlərə qoşulmuş proqramların düymələri də özünə yer tapa bilər (məs: antivirus və s.). **New** (Yeni) əmri iş masasında yeni obyekt (fayl, kataloq, yarlıq və s.) yaratmaq üçündür. Mausun bu əmrin üzərində sıxdıqda alt menyu açılır və alt menyudan istədiyimiz seçimi edə bilərik. Menyunun son üç əmri vasitəsi ilə ekranın əksətdirmə qabiliyyətini (**Screen resolution**) nizamlamaq, iş masasına əlavə vasitələr - Mini proqramlar (**Gadgets**) yerləşdirmək (kalendar, saat və s.) və ekran görünüşü (tema) ilə bağlı nizamlamalar, fərdiləşdirmələr (**Personalize**) aparmaq mümkündür.

Kovluqlar üçün kontekst menyunu nəzərdən keçirək (Şəkil 11). Burada **Open** (aç) əmri qovluq açmaq üçündür (seçilmiş obyekt üçün bu əmri **Enter** düyməsi ilə də vermək mümkündür). Növbəti iki əmr vasitəsi ilə qovluqdakı musiqi fayllarını Media Playerə yerləşdirmək və ya səsləndirmək mümkündür. Daha sonra isə müəyyən nizamlama və arxivləşdirmə düymələri yerləşir. Arxivləşdirmə məlumatların yaddaşda az yer tutması üçün onların sıxılması deməkdir. **Send to** (Göndər) - əmri qovluğun sürətini müxtəlif ünvanlara göndərmək üçün istifadə olunur. Eyni zamanda bu əmr vasitəsi ilə obyektin qısayolunu iş masasında yaratmaq mümkündür. **Cut** (**Ctrl+X**), **Copy** (**Ctrl+C**) əmləri uyğun olaraq qovluq kəsmək, surətini almaq üçün nəzərdə tutulub. **Create Shortcut** (qısayol yarat) əmri icra olunarsa *qovluğun yerləşdiyi yerdə* onun yarlığı yaranacaq. **Delete** (Sil) - qovluq silmək əmridir, bu əmrin icrası zamanı ekrana sorğu pəncərəsi gəlir, sorğu pəncərəsinin təsdiqindən sonra (OK düyməsi sıxıldıqdan sonra) qovluq **Recycle Bin** (silinənlər səbəti) qovluğuna düşəcək. Silinənlər qovluğunda olan hər hansı fayl və ya qovluq geri qaytarmaq üçün həmin obyektin üzərində mausun sağ düyməsini sıxmalı və açılan menyudan **Restore** (Bərpa et) əmri sıxılmalıdır. Bəzən **Recycle Bin** qovluğunda həddindən artıq silinənlər yığılmış olur, bu qovluq tamamilə boşaltmaq üçün üzərində sağ düyməni sıxaraq açılan menyudan **Empty Recycle Bin** (Səbəti boşalt) əmrini seçmək kifayətdir. Əgər qovluq və ya faylı silmək üçün **Shift + Delete** kombinasiyasından istifadə edilərsə onda qovluq birdəfəlik silinəcək. **Rename** (Adı dəyişdir) əmri qovluğun (və ya faylın) adını yeniləmək üçündür. Bu əməliyyatı klaviaturadan **F2** düyməsini sıxmaqla da etmək olar. **Properties** (Xüsusiyyətlər) əmri isə qovluğun xüsusiyyətlərini əks etdirir.

Fayllar üçün kontekst menyunun (Şəkil 12) görünüşü də təxminən eyni formada olur. Faylı açmaq üçün **Open** (Aç) əmri verilməlidir. **Print** (Çap et) əmri faylı birbaşa çapa göndərmək lazım gəldikdə istifadə edilir. **Edit** (Redaktə et) əmri faylın yenidən hazırlandığı proqramda redaktə edilməsini təmin edir. **Open with** (Açma vasitəsi) əmrini sıxdıqda faylı açmaq üçün istifadə edə

Şəkil 11

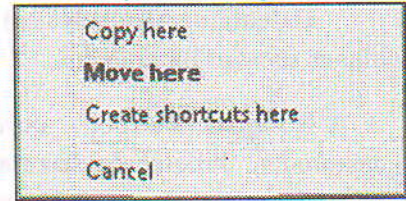
Şəkil 12

biləcəyiniz proqram adları ekrana çıxır, beləliklə seçdiyimiz hər hansı proqramda faylı açmağımız mümkün olur. Menyunun növbəti əməlləri isə qovluqların kontekst menyusu ilə tamamilə eynidir.

Mausun sağ düyməsi ilə açılan kontekst menyunun aktivləşdirilməsi üçün klaviatüradan **Shift + F10** kombinasiyasından və ya klaviatürə üzərində yerləşən uyğun düymədən (☐) istifadə edilə bilər.

Faylların bir qobluqdan digərinə daşınmasını (Cut) və ya surətinin aparılmasını (Copy) maus vasitəsi ilə də icra etmək olar. Bunun üçün mausun sol düyməsi vasitəsi ilə faylı tutub digər qovluğun üzərinə aparmaq və mausun düyməsini buraxmaq lazımdır. Bu zaman obyektin yeri dəyişəcək, yəni bu əmr Kəs (Cut) əmri ilə eynidir (Göstərilən bu əməliyyat ancaq eyni hüquqlu qovluqlar üçün doğrudur). Əgər faylı mausla tutub sürükləyən zaman klaviatüradan **Ctrl** düyməsini sıxıb saxlasaq bu zaman onun surətini almış olarıq, yəni bu zaman fayl üçün Köçür (Copy) əmrini icra etmiş olacağıq.

Əgər faylı mausla çəkən zaman sol düymə əvəzinə sağ düymədən istifadə etsək onda daha fərqli nəticə alınacaq. Belə ki, mausun sağ düyməsini sıxıb faylı sürüklədikdən sonra (mausun sağ düyməsini buraxdıqda) kiçik menyu açılacaq (Şəkil 13). Bu menyuda təklif olunan seçimlərdən hansı bizə lazımdırsa onu seçə bilər və ya əməliyyatı ləğv edə bilərik:

Şəkil 13

- **Copy here** (Bura köçür) - əmri obyektin surətini cari qovluğa yerləşdirəcək;
- **Move here** (Bura gətir) - əmri obyektin yerini cari qovluğa dəyişəcək, bu kəs (Cut) əmridir;
- **Create shortcuts here** (Qısayolunu burada yarat) - əmri obyektin qısayolunu cari qovluqda yaradacaq;
- **Cancel** (İmtina) - əmri isə əməliyyatı ləğv edəcək.

Yuxarıda sadalanan əməliyyatları fayllarla yanaşı qovluqlar üzərində də aparmaq mümkündür. Maus vasitəsi ilə tutaraq obyektlərin yerinin dəyişdirilməsi və ya surətinin alınması texnologiyası **Drag and Drop** (Çək və Burax) adlanır və bu əməliyyatlar mübadilə buferi vasitəsi ilə icra olunmur.

AERO interfeysi. Windows 7 əməliyyat sistemində AERO interfeysi istifadəçiyə dinamikləşdirilə bilən masaüstü tema təklif edir. Bu funksiya sayəsində masaüstünə bir şəkil əvəzinə, bir neçə şəkl yerləşdirmək və onların slayd formasında bir – birini əvəzləməsini təmin etmək olar. Bu əməliyyatın icrası üçün iş masası üzərində mausun sağ düyməsini sıxmalı və açılan kontekst menyudan **Personalize** (Fərdiləşdir) əmri icra olunmalıdır. Bu əməliyyat İdarəetmə Panelindən (Control Panel) də yerinə yetirilə bilər. Nəticədə açılan pəncərədən lazım olan slaydları seçmək və masaüstü üçün slayd nümayişini aktivləşdirmək olar.

Windows 7 əməliyyat sistemində fayl və qovluqların axtarılması üçün bir neçə üsul mövcuddur. Axtarışın icrası üçün Start menyudan və Qovluq pəncərəsinin axtarış hissəsindən istifadə edilə bilər. Hər hansı obyektin düzgün və tez tapılması üçün onun adını tam şəkildə yazmaq lazımdır, lakin ad tam yazılmadıqda belə əməliyyat sistemi mümkün versiyaları istifadəçiyə göstərir. Axtarılan obyektin adı tam məlum olmadıqda və ya unudulduqda ulduz (*) və sual (?) işarələrindən istifadə etmək əlverişlidir. Hər sual işarəsi bir simvolu əvəz edir, lakin ulduz işarəsi ilə sonsuz sayda simvollar əvəz edilə bilər. Məsələn “Magistr test sualları” qovluğunu axtarmaq üçün aşağıdakı kimi maskalardan (şablonlardan) istifadə etmək olar:

*test sualları

test

Magistr*

Magistr*sualları

Magistr???? sualları

Magistr????* və s.

Windows 7 –nin standart proqramları

Bir sıra əməliyyatların yerinə yetirilməsi üçün Windows 7 əməliyyat sistemində çoxsaylı standart proqramlar nəzərdə tutulmuşdur. Bu proqramların siyahısına keçmək üçün **Start** → **All Programs** → **Accessories** əmrindən istifadə etmək lazımdır. Standart proqramların ən vacib olanlarını nəzərdən keçirək:

Calculator (Kalkulyator) – mütəlif tip hesablama əməliyyatlarının aparılması üçün nəzərdə tutulmuş standart proqramdır.

Notepad (Blaknot – qeyd dəftəri) – istifadəçi üçün qeydlərin yazılmasını asanlaşdıran mətn redaktorudur. Proqramda hazırlanmış faylların genişlənməsi **.txt** şəklindədir. Word proqramı ilə müqaisədə imkanları çox azdır, bu proqram vasitəsi ilə daxil edilmiş mətni çap etmək, mətn hissələrini kəsmək, köçürmək, yapışdırmaq, axtarış və əvəzləmə aparmaq, şriftlərin tipini, formasını, ölçüsünü dəyişmək mümkündür. Proqram **ASCII** standartı ilə işləyir, bunun nəticəsində də yaddaşa az yer tutur.

Paint (Boyama) – müxtəlif formalı qrafik təsvirlər yaratmaq və mövcud təsvirlər üzərində işləmək üçün (məsələn şəklın üzərinə yazı yazmaq) nəzərdə tutulub. Proqramda hazırlanmış faylın əsas genişlənməsi **.png** – dir, lakin yaddaşa vermə zamanı digər şəkil formatları da seçilə bilər: **TIFF (.tif, .tiff)**, **GIF (.gif)**, **JPEG (.jpg, .jpeg, .jpe, .jfif)** və **.bmp, .dib**;

Run (İcra et) – proqramın üzərində mausun düyməsini sıxdıqda kiçik həcmli pəncərə açılır, bu pəncərənin **Open** hissəsinə hər hansı keçidin (məsələn proqramın) adını yazmaqla onun açılmasını təmin etmək olar.

Snipping Tool (Kəsmə aləti) – kompyuterin ekranının və ya ekranın hər hansı hissəsinin şəklını çəkmək üçün istifadə olunan standart proqramdır. Adi halda proqram vasitəsi ilə əldə olunmuş təsvir **JPEG** formatında olur.

Sound Recorder (Səs Yazan) – adından da göründüyü kimi səs yazma üçün nəzərdə tutulmuş proqramdır. Bu proqramla yazılmış səs faylının tipi “Windows Media Audio file”, genişlənməsi isə **.wma** şəklində olur.

Windows Explorer (Windows bələdçi) – əmrinin üzərində mausun sıxılması nəticəsində qovluqlar üzrə hərəkət etmək üçün nəzərdə tutulmuş xüsusi qovluq pəncərəsi açılır. Bu pəncərənin görünüşü və onunla işləmək qaydaları əvvəlki paraqraflarda haqqında danışdığımız qovluq pəncərəsi ilə tamamilə eynidir. Windows Explorer pəncərəsini açmaq üçün tapşırıqlar panelinin (**Taskbar**) sol tərəfində yerləşən sürətli keçidlərdən qovluq işarəsi üzərində mausu sıxmaq kifayətdir.

WordPad – mətn redaktorudur. Müəyyən mənada **Word** proqramı ilə oxşar olsa da imkanlarına görə ondan xeyli geri qalır. Bu proqramda hazırlanmış faylın tipi “Rich Text Format”, genişlənməsi isə **.rtf** şəklində olur. Proqramıda yaradılmış mətn üzərində müxtəlif əməliyyatlar aparmaq mümkündür: çap etmək, kəsmək, köçürmək, yapışdırmaq, şriftlərin tipini, ölçüsünü, rəngini dəyişmək, mətn hissəsinə

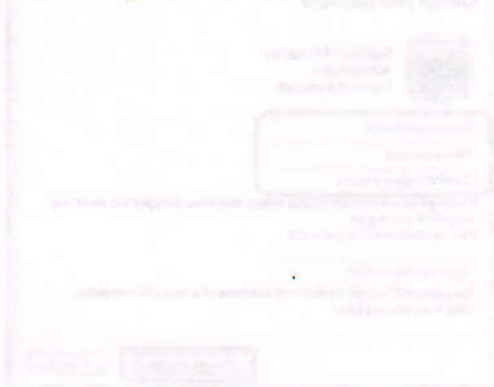
vurğu rəngi vermək, mətni qalın, mailli, altdan və ortasından xətlə daxil etmək, paraqraf üzərində nizamlamalar (sürüşdürmək, nömrələmə və bəndləmə, sətrlər arası məsafəni dəyişmə, mətni sağa, sola, mərkəzə və hər iki tərəfə görə düzləndirmək) aparmaq, fayldan şəkil əlavə etmək, Paint redaktoru vasitəsi ilə təsvir əlavə etmək, vaxt və tarix daxil etmək, digər proqramlara aid olan müxtəlif obyektlər əlavə etmək, axtarmaq, əvəzləmək, hamısını qeyd etmək və s.

Yuxarıda sadalananlardan başqa **Accessories** qovluğu altında **Ease of Access**, **System Tools**, **Tablet PC**, **Windows PowerSheel** qovluqları da mövcuddur.

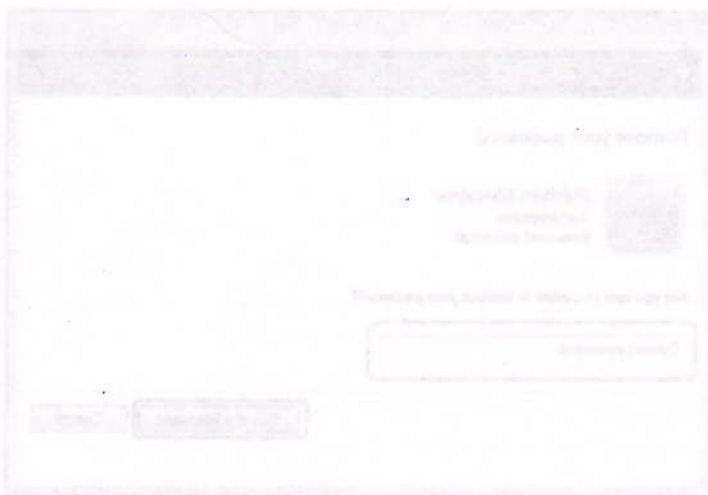
Ease of Access (Müraciətin asanlığı) – bu qovluq daxilində kompyuterlə daha asan işləməni təmin edən kiçik proqramlar (**Magnifier** – böyüdücü, **On-Screen Keyboard** – Ekran Klaviaturası və .) yerləşir.

System Tools (Sistem Alətləri) – sistemlə bağlı nizamlamaların aparılması üçün nəzərdə tutulmuş qovluqdur. Burada yerləşən proqramlar vasitəsi ilə Diski Defraqmentləşdirmək (Disk Defragmenter), Diski Təmizləmək (Disk Cleanup), İdarəetmə Panelini (Control Panel) açmaq, Internet Explorer – ə daxil olmaq və s. mümkündür.

Tablet PC – kompyuterlə daha fərqli şəkildə (tablet kimi) işləmək üçün nəzərdə tutulmuş bir sıra proqramlar bu qovluq altında yerləşdirilib. Bu proqramlardan istifadə etməklə mausla (və ya penmausla) yazı yazmaq kimi əməliyyatları icra etmək olar.

Şəkil 15

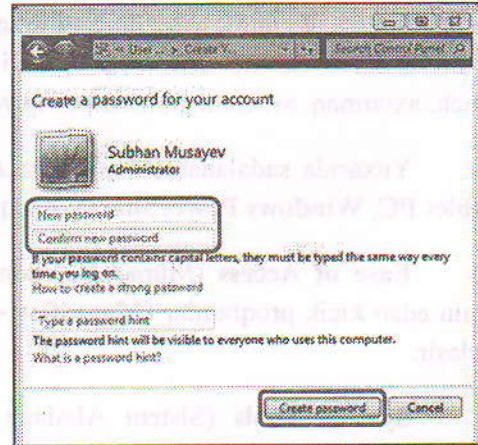

Şəkil 16

Əlavə 1. Bəzi vacib əməliyyatlar

Windows əməliyyat sistemində (kompyuterin açılışına) parolun qoyulması.

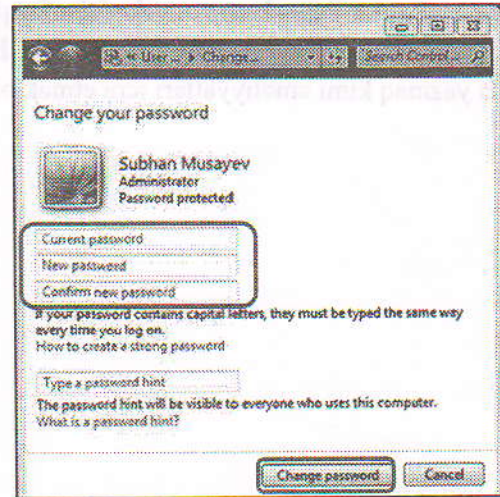
Kompyuterin açılışına parol qoymaq üçün **Control Panel** (İdarəetmə Paneli) pəncərəsinin **User Accounts** (Şəkil 9) hissəsinə daxil oluruq. Əgər sizin kompyuterinizdə İdarəetmə panelinin elementlərinin görünüşü şəkildəki kimi deyilsə pəncərənin **View by** (Görünüş) hissəsindən şəkildəki formanı tətbiq edə bilərsiniz. **User Accounts** hissəsinə daxil olduqdan sonra ardıcıl şəkildə göstərilən keçidləri edirik: **Change your Windows password** (Windows parolunuzun dəyişdirilməsi) → **Create a password for your account** (Windows parolunu yarat). Açılan pəncərədə (Şəkil 14) yeni parolu və yeni parolun təkrarını daxil etmək, sonra isə **Create password** (Parolu yarat) düyməsini sıxmaq lazımdır. Bu əməliyyatdan sonra kompyuteri yandırdıqda bizdən parol tələb olunacaq.

Şəkil 14

Windows əməliyyat sistemində parolun dəyişdirilməsi.

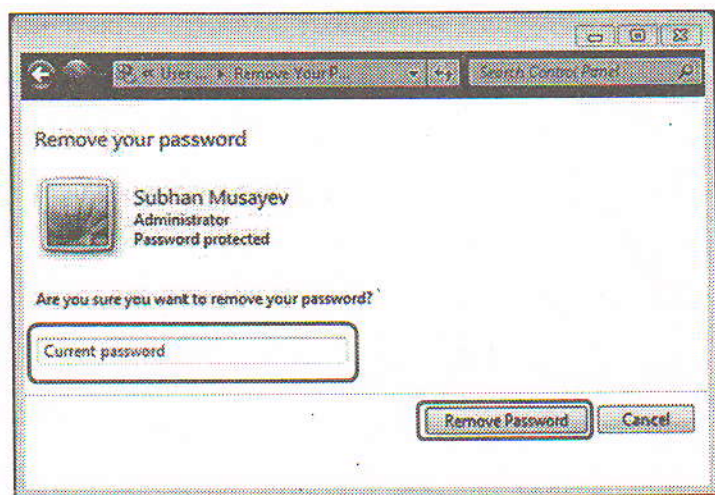
Əgər kompyuterdə parol mövcuddursa və biz bu parolu dəyişdirmək istəyiriksə yenə də bu əməliyyatı **Control Panel** (İdarəetmə Paneli) pəncərəsindən edə bilərik. Bunun üçün İdarəetmə Panelini açdıqdan sonra göstərilən keçidləri ardıcıl olaraq yerinə yetirmək lazımdır: **User Accounts** → **Change your Windows password** (Windows parolunuzun dəyişdirilməsi) → **Change your password** (Parolunuzu dəyişdirin). Nəticədə şəkildə göstərilədiyi kimi pəncərə açılacaq (Şəkil 15). Açılmış pəncərənin **Current password** (Cari parol) hissəsinə aktiv olan (hazırkı) parolu, **New password** (Yeni parol) hissəsinə yeni parolu, **Confirm new password** (Yeni parolu təsdiq et) hissəsinə yeni parolu təkrar daxil edib, pəncərənin aşağı hissəsində yerləşən **Change password** (Parolu dəyiş) düyməsini sıxmaq lazımdır. Beləliklə kompyuterimizin əvvəlki parolu yenisi ilə əvəz olunacaq.

Şəkil 15

Windows əməliyyat sistemində parolun ləğv edilməsi.

Windows əməliyyat sistemində mövcud olan parolun ləğv edilməsi (silinməsi) əməliyyatı da **Control Panel** (İdarəetmə Paneli) pəncərəsindən icra edilir. Bu əməliyyat üçün isə keçidlərimiz aşağıdakı şəkildə olacaq: **User Accounts** → **Change your Windows password** (Windows parolunuzun dəyişdirilməsi) → **Remove your password** (Parolunuzu silin). Sonuncu keçidi etdikdən sonra isə ekranda

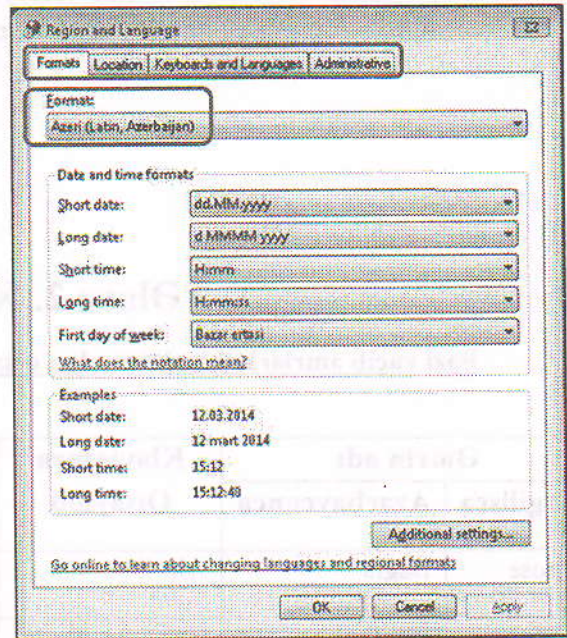
Şəkil 16

şəkilə göstərildiyi formada (Şəkil 16) pəncərə görünəcək. Açılmış bu pəncərənin **Current password** (Cari parol) hissəsində mövcud parolu yazaraq və **Remove Password** (Parolu sil) düyməsini sıxmaq lazımdır. Nəticədə yaddaşda olan parol silinəcək və bundan sonra kompyuteri işə saldıığımız zaman bizdən parol tələb olunmayacaq.

Windows əməliyyat sisteminin dilinin və ərazinin tənzimlənməsi.

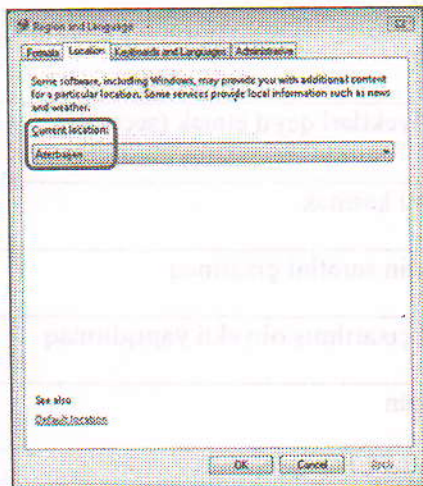
Kompyuterdə işləyən zaman tez-tez lazım olan əməliyyatlardan biri də əməliyyat sisteminin dilinin (başqa sözlə menyunun dilinin) dəyişdirilməsi məsələsidir. Ölkəmizdə əsasən Windows əməliyyat sisteminə İngilis və ya Rus dili istifadə olunur. Dövlət müəssisələrində üstünlük ingilis dilinə verildiyi üçün Dövlət Qulluğuna Qəbul zamanı test sualları ingilis versiyası üzərində qurulur.

Regionla bağlı tənzimləmələri və dilin dəyişdirilməsini eyni bir pəncərədən icra etmək mümkündür. Bu pəncərəni açmaq üçün ardıcıl şəkildə göstərilən əməliyyatlar icra olunmalıdır: **Start** → **Control Panel** (İdarəetmə Paneli) → **Clock, Language and Region** (Saat, Dil və Region) → **Region and Language** (Region və Dil). Sonuncu əməliyyatın icrası nəticəsində Şəkil 17-də göstərilən pəncərə açılacaq. Pəncərənin yuxarı hissəsində dörd ədəd keçid düyməsi yerləşir:

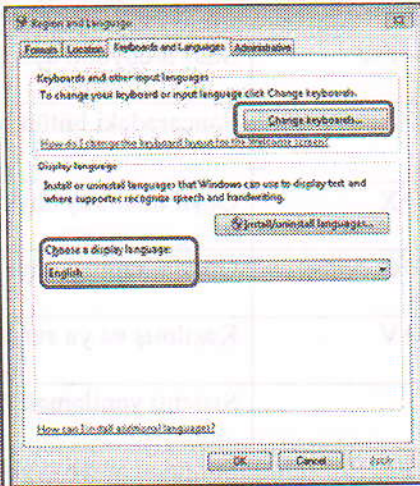

Şəkil 17

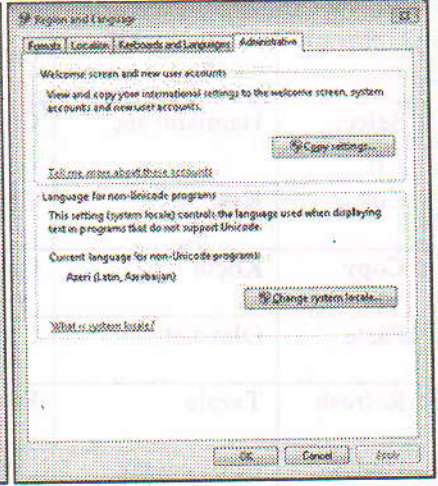
- **Formats** (Formatlar) – bu hissə vaxtın göstərilmə dilini, göstərilmə formasını dəyişmək üçündür. Burada dili “Azəri” seçdikdən sonra tapşırıqlar panelində yerləşən saatın üzərində mausun düyməsini saxlasaq tarix və həftənin günü azərbaycanca yazılacaq.
- **Location** (Məkan) – bu hissə (Şəkil 17.1) kompyuter istifadəçisinin yaşadığı ərazini təyin etməsi üçündür. **Current location** (Cari məkan) hissəsindən ərazini seçmək olar.

Şəkil 17.1

Şəkil 17.2

Şəkil 17.3

- **Keyboards and Languages** (Klaviaturalar və Dillər) – hissəsi vasitəsi ilə (Şəkil 17.2) klaviatura dilini, yəni dil panelində hansı dillərin yerləşəcəyini təyin etmək və əməliyyat sisteminin dilini

seçmək mümkündür. Əməliyyat sisteminin dilini seçmək üçün şəkildə göstərilən pəncərənin **Choose a display language** (İnterfeys dilini seçin) hissəsindən uyğun dili seçmək lazımdır. Klaviatura dilini nizamlamaq üçün isə **Change keyboards** (Klaviaturanı dəyiş) düyməsini sıxmaq və açılan yeni pəncərədən lazım olan dili əlavə etmək lazımdır.

- **Administrative** (İnzibati) – pəncərənin son hissəsidir (Şəkil 17.3), bu hissə vasitəsi ilə sistemin dili, formatı, ərazi və s.-in cari vəziyyəti haqqında məlumat almaq, sistem üçün seçilmiş cari əraziyə baxmaq və ya onu dəyişdirmək mümkündür.

Əlavə 2. Klaviatura qısayolları

Bəzi vacib əməllərin klaviaturadan qısayolları cədvəli.

Əmrin adı		Klaviatura Qısayolu	İzah
İngiliscə	Azərbaycanca		
Close	Bağla	Alt+F4	Aktiv olan pəncərəni bağlamaq
Enter	Daxil olmaq	Enter	Qeyd olunmuş obyektə (Fayl və ya Qovluğ) açmaq
Help	Kömək	F1	Hər hansı çətinliklə bağlı kömək almaq
-	-	Alt+Tab	Aktiv pəncərələrin birindən digərinə keçid
-	-	Win ³ +Tab	Aktiv pəncərələrin birindən digərinə keçid
-	-	Alt+Shift	Klaviaturanın dilini (dil panelindən) dəyişmək
-	-	Win	Start menyunu açmaq
-	-	Ctrl+Esc	Start menyunu açmaq
Select All	Həmisi seç	Ctrl+A	Pəncərədəki bütün obyektləri qeyd etmək (seçmək)
Cut	Kəs	Ctrl+X	Qeyd olunmuş obyektə kəsmək
Copy	Köçür	Ctrl+C	Qeyd olunmuş obyektin surətini çıxarmaq
Paste	Əlavə et	Ctrl+V	Kəsilmiş və ya surəti çıxarılmış obyektə yapışdırmaq
Refresh	Təzələ	F5	Sistemi yeniləmək üçün
Undo	Əmri qaytar	Ctrl+Z	Sonuncu əməliyyatın ləğvi
Redo	Təkrar icra	Ctrl+Y	Ləğv edilmiş əməliyyatın bərpası

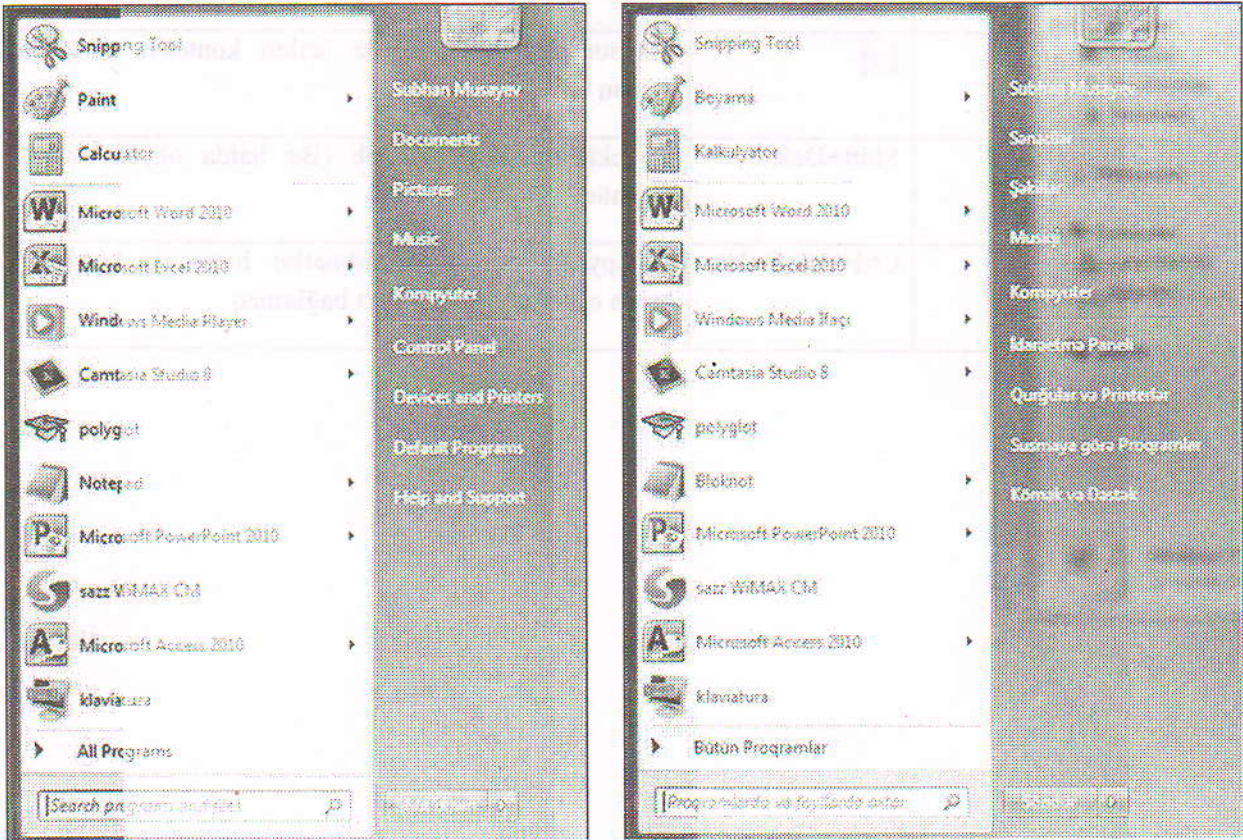
³ - klaviaturanın sol aşağı hissəsində, adətən Alt düyməsinin yanında yerləşən düymədir

Rename	Adı dəyişdir	F2	Seçilmiş obyektin adını dəyişmək
-	-	Shift+F10	Mausun sağ düyməsi ilə açılan kontekst menyunu açmaq
-	-	 ⁴	Mausun sağ düyməsi ilə açılan kontekst menyunu açmaq
-	-	Shift+Delete	Obyektı birdəfəlik silmək (Bu halda obyekt sərbətə düşmür)
		Ctrl+Alt+Delete	Kompyuter donduqda xidmətlər hissəsinə keçməklə lazım olmayan proqramları bağlamaq

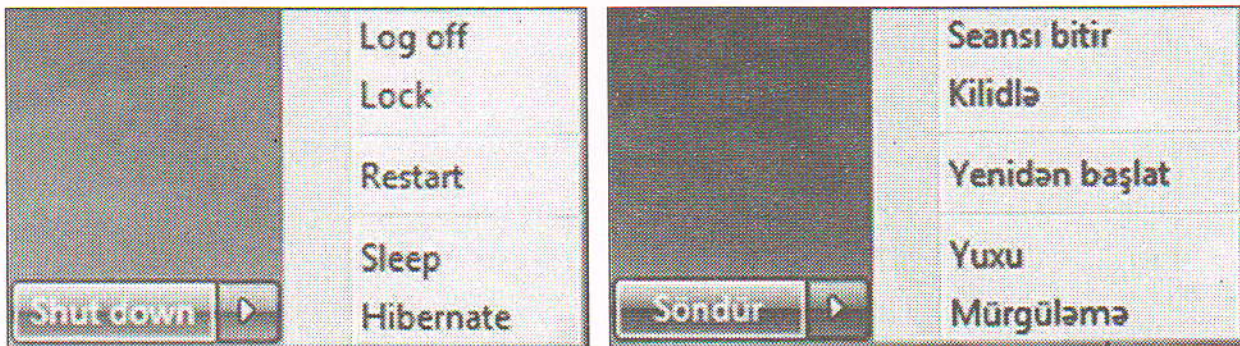
⁴ - bu düymə klaviaturanın sağ aşağı hissəsində, adətən Alt və Ctrl düymələri arasında yerləşir

Əlavə 3. Menyuların tərcüməsi

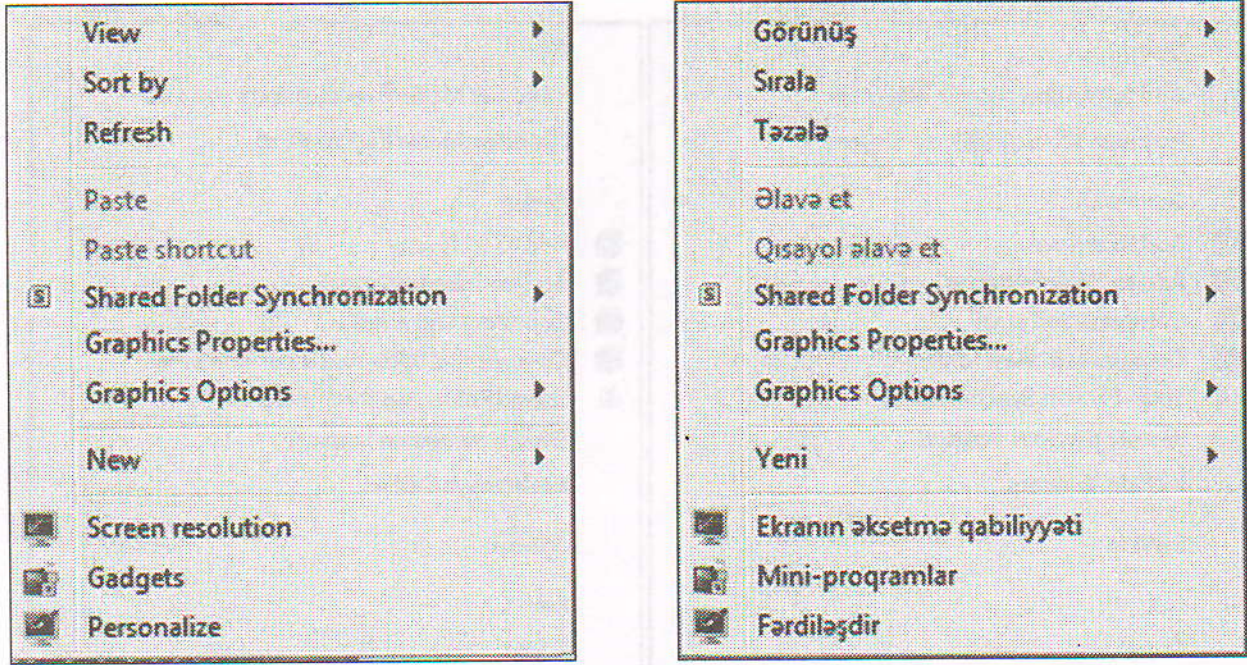
Start menyunun Azərbaycan və İngilis dilində əsas görünüşü (Şəkil 18):

Shut down əmri və onun alt əmrləri - Azərbaycan və İngilis dilində (Şəkil 18.1):

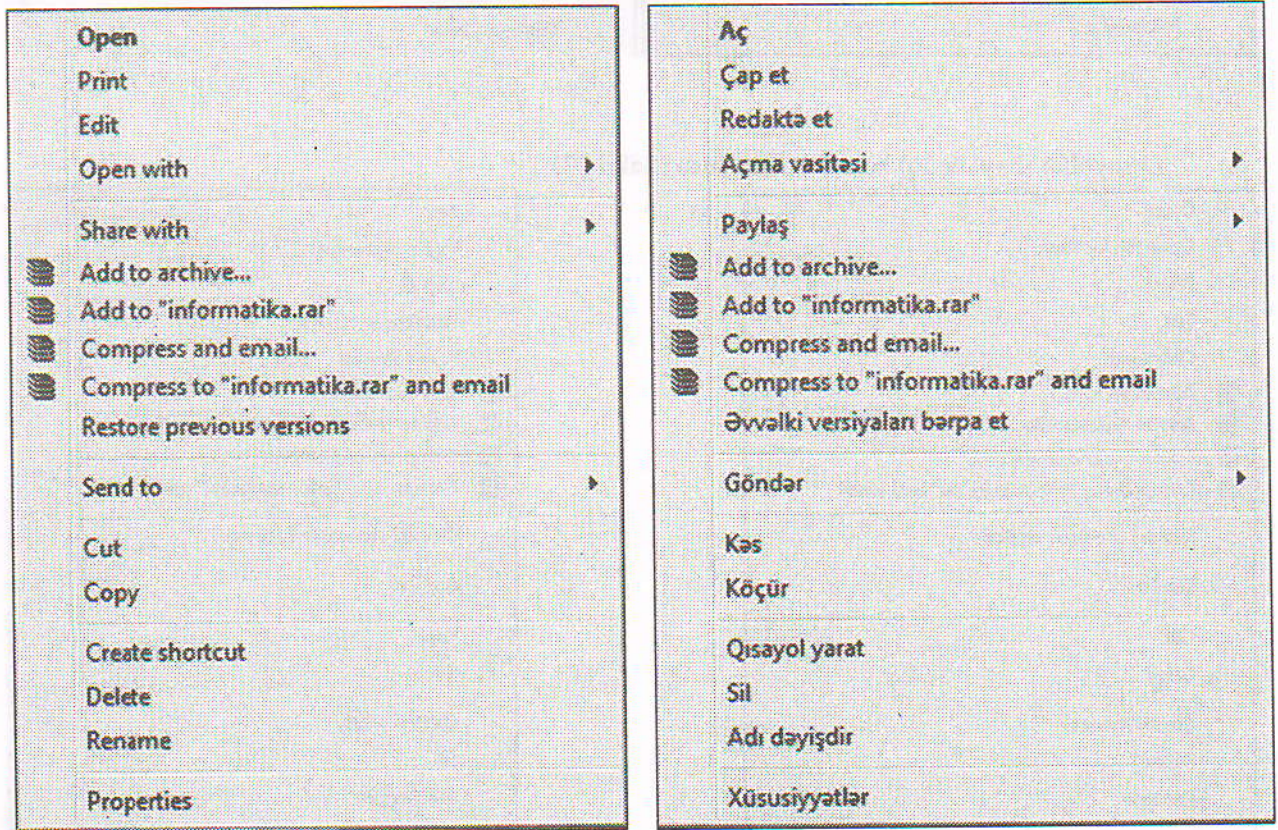

İş masasının kontekst menüsü (Şəkil 19):

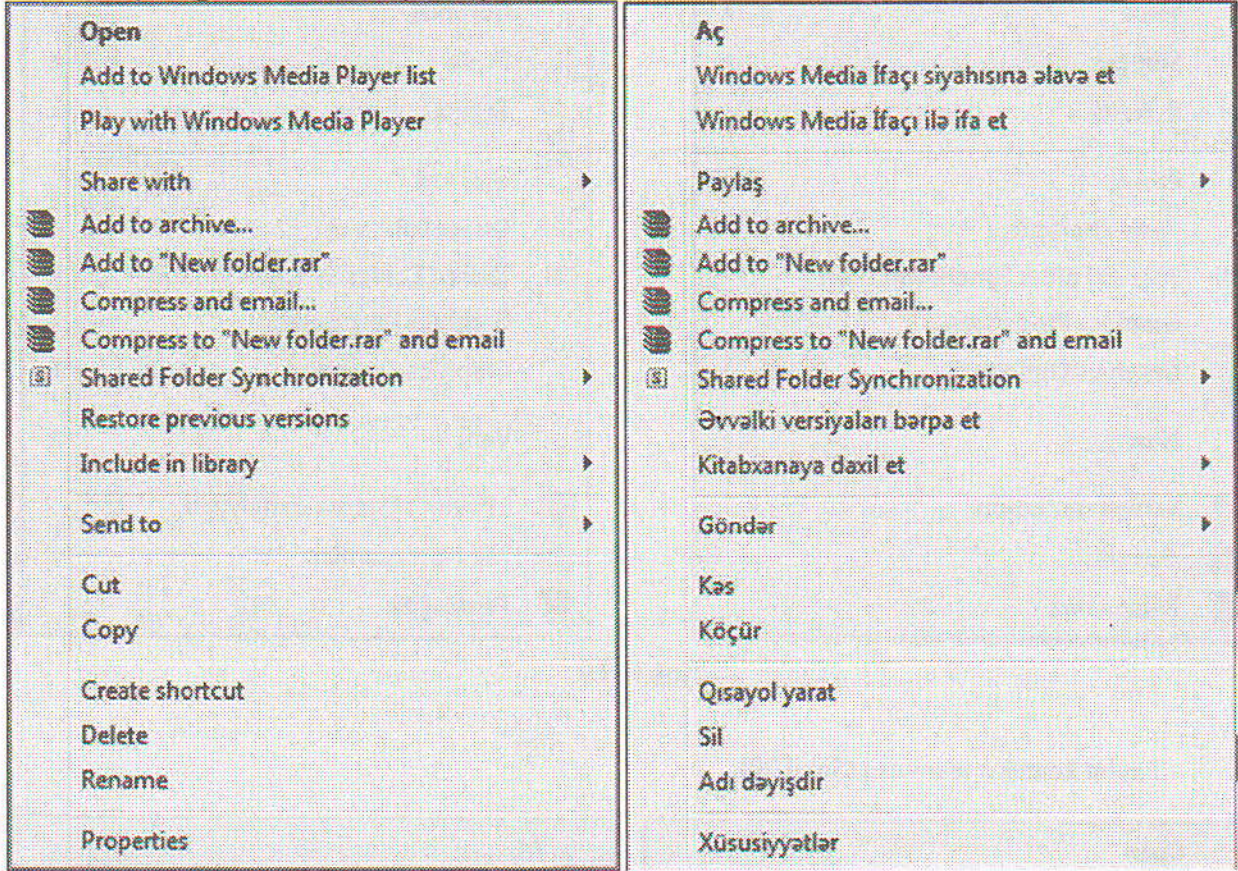
Şəkil 19

Faylın kontekst menüsü (Şəkil 20):

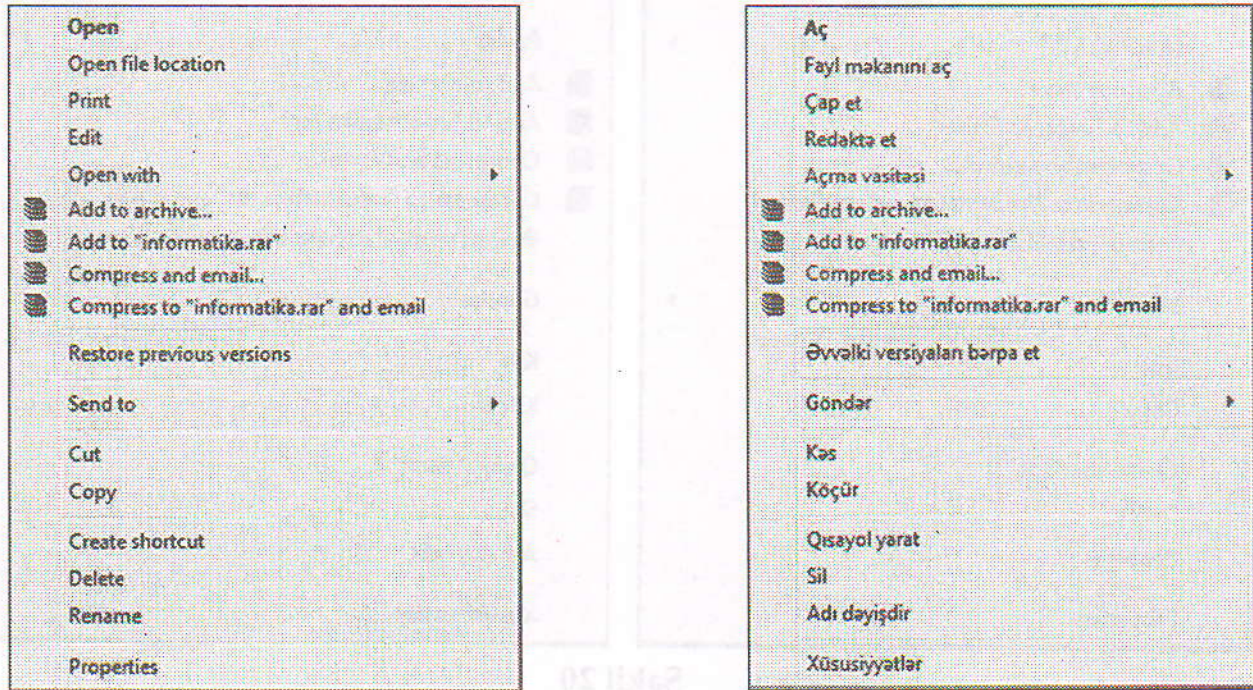

Şəkil 20

Qovluğun kontekst menyusu (Şəkil 21):

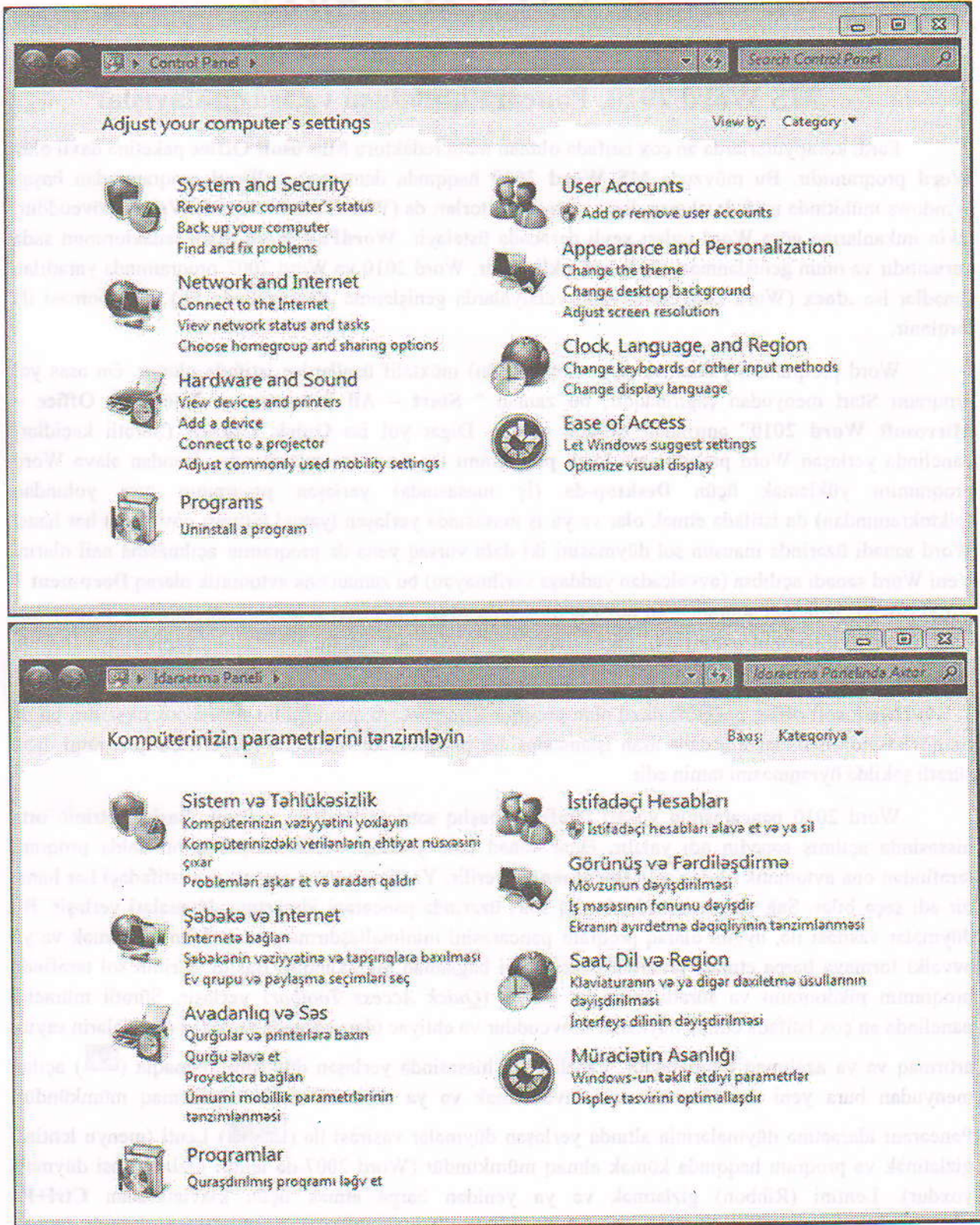

Qısayolun (Fayl üçün) kontekst menyusu (Şəkil 22):

Şəkil 22

İdarəetmə paneli (Şəkil 23):

Şəkil 23